

Стан і тенденції виконання домовленостей Україна – ЄС в енергетичному секторі.

Головною подією останніх років у цій сфері можна вважати приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Цей крок, по-перше, підтвердив попередні домовленості України з ЄС стосовно співробітництва в енергетичній сфері, по-друге – міг би започаткувати виконання завдань, визначених у національному законодавстві, оскільки спільні з ЄС завдання та завдання, визначені як внутрішні, збігаються. У цьому, власне, і полягає першорядна значущість співробітництва на євроінтеграційному напрямі.

Імплементация європейського енергетичного законодавства через механізм Договору здатне, по-перше, суттєво підвищити спроможність України протистояти постійним намаганням РФ політизувати міждержавні відносини у сфері енергетики. А залучення до загальноєвропейського ринку – зменшити непрозорість внутрішнього (насамперед газового) ринку.

По-друге, це реальний шанс для України зробити практичний крок у напрямі євроінтеграції. Тим більше, що стратегічний документ ЄК «Послання щодо безпеки енергетичних поставок та міжнародного співробітництва «Енергетична політика ЄС: взаємодія з партнерами за межами наших кордонів»» від 7 вересня 2011 р. акцентує увагу на необхідності модернізації ГТС України та її швидшої інтеграції до Енергетичного Співтовариства: «ЄС має підтримати намагання України модернізувати свою газотранспортну систему, підвищуючи рівень прозорості і правову основу. Це має посприяти швидкій інтеграції України в Енергетичне Співтовариство»¹. Але очевидно, що наміри сприяння не будуть зберігатися нескінченно довго, особливо, якщо взяти до уваги відчутні зміни на енергетичних ринках Європи.

Енергетична стратегія ЄС. Енергетична стратегія ЄС до 2020 р. характеризується зосередженістю на внутрішніх проблемах організаційного характеру, наявністю ряду вимог до учасників енергоринку, однак без суворих зобов'язань, і водночас – обмеженою спроможністю (та бажанням) протистояти активній експансіоністській енергетичній політиці третіх країн.

У Стратегії визначено п'ять ключових пріоритетів, що так чи інакше впливають і на Україну². А саме:

¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions On security of energy supply and international cooperation. – EUR-Lex, 2011. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0539:EN:HTML:NOT>.

² Євробюлетень. – 2010. – № 12. – С. 19. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_12_2010_uk.pdf.

- **енергозбереження**³ – як головна передумова скорочення споживання енергоресурсів і, відповідно, пасивного зміцнення енергетичної безпеки.

Тим часом, аналіз даних споживання газу в Україні впродовж останніх років показує збереження високого рівня енергоемності, навіть коли йдеться про деяку тенденцію скорочення обсягів споживання, особливо на тлі скорочення власного видобутку...⁴

Отже, якщо в Україні в поточному десятилітті не буде здійснене якісне реформування промислових активів та, зокрема, електрогенерації, то промисловій продукції і продукованій електроенергії загрожує не лише втрата конкурентоспроможності, а й невідповідність екологічним вимогам ЄС, унаслідок чого їх імпорт на ринки ЄС може бути обмежений;

- **об'єднаний енергетичний ринок.** Формування ринку, який до 2015 р. має охопити всі країни ЄС і до якого можуть приєднатися країни-учасниці Енергетичного Співтовариства, призведе до зростання ролі ринків, порівняно з двосторонніми угодами.

Проте зволікання Україною з виконанням узятих на себе зобов'язань, (зокрема, з реформування газового ринку та ринку електроенергії) робить малоімовірним використання цього сегмента співробітництва, зокрема, для отримання фінансування на розвиток і модернізацію з'єднувальної інфраструктури (особливо стосовно електроенергії) в рамках Trans-European Energy Networks (TEN-E) під час наступного фінансового періоду в ЄС (2014–2020 рр.).

Отже, попри прогнози зростання попиту на електроенергію в ЄС, Україна може втратити шанс стати важливим «електродонором» ЄС через стратегічну затримку в реформуванні цього сектору в минулому й поточному десятиліттях.

Насамперед ідеться про розбудову з'єднувальної інфраструктури та нарощування виробництва «чистої» електроенергії як необхідних чинників для входження в об'єднаний енергоринок ЄС. Водночас слід очікувати ускладнення торгівлі електроенергією «брудної» вугільної генерації.

ЄС продовжує реалізацію диверсифікаційних проектів, зокрема газових коридорів «Північ – Південь», покликаних з'єднати інтерконекторами західних сусідів України та забезпечити їм альтернативний шлях постачання газу (насамперед, неросійського походження, обминаючи територію України).

³ У Брюсселі відбувся саміт ЄС – Україна. – «Євробоюлетень»: інформаційне видання Представництва ЄС в Україні. – 2010. – № 12. – С. 19.

⁴ Літра Л. Соло на трубі: енергетична безпека України в контексті геополітичного вибору. – Institute of World Policy, 2013. – Режим доступу: http://iwp.org.ua/img/policy_brif_5_solo_5_.pdf.

Отже, саме зволікання зі створенням незалежного оператора ГТС, який би працював на загальноєвропейських в ЄС підставах, є однією з причин реалізації в ряді країн ЄС проектів розширення наявних і будівництва нових потужностей зі зберігання газу, що поступово зменшує потенційну важливість українських газосховищ для балансування постачання газу до країн ЦСЄ;

- **спільна позиція («єдиний голос») ЄС на міжнародній арені в енергетичних питаннях.** «Єдиний голос» ЄС може мати позитивний вплив на формування енергетичних відносин РФ та України, якщо остання збереже членство в Енергетичному Співтоваристві і скористається, зокрема, положеннями про необхідність їх узгодженості з принципами енергетичного законодавства ЄС. Разом з тим, формування «єдиного голосу» ЄС суттєво затримується через опір окремих його членів, що мають преференційні енергетичні відносини з Росією.

Отже, можна очікувати, що «єдиний голос ЄС» буде застосовуватися лише вибірково, зокрема, у контексті вимог до України про гарантування безпеки транзиту у випадку можливих рецидивів газових криз;

- **лідерство в енергетичних технологіях та інноваціях.** Цей пріоритет покликаний сприяти подальшому нарощуванню енергетичної самостійності ЄС через покращення ефективності використання енергоносіїв.

Однак широкомасштабна реконструкція енергетичної інфраструктури України з використанням передових технологій навряд чи можлива – з огляду на низьку інвестиційну спроможність, неефективні механізми кредитної політики, недостатнє стимулювання енергозбереження з боку держави. Також цьому не сприяє той факт, що економіка країни практично не функціонує як цілісний організм, оскільки вона поділена між олігархічними угрупованнями, для яких довгострокові інвестиції не є пріоритетними;

- **забезпечення інтересів споживачів** через проведення реформ у ціноутворенні, підключення споживачів до мереж і прозоре нарахування вартості послуг. Цей пріоритет відповідає принципам Третього енергетичного пакета та має забезпечити створення максимально комфортного для споживачів енергетичного ринку в ЄС.

У контексті впливу на Україну це може означати, що ЄС наполягатиме на продовженні процесу коригування цін на енергоносії до рівня економічно обґрунтованих для всіх категорій споживачів, а також подоланні непрозорості бізнесу українських енергетичних компаній, відкриття енергетичного ринку для європейських корпорацій. **Як і в попередньому**

випадку, це породжуватиме спротив українських компаній, які не звикли працювати в конкурентних умовах, а віддають перевагу схемам тіньового монополістичного розподілу ринку.

Енергетична стратегія ЄС (на відміну від російської) пропонує рівні й прозорі умови для всіх учасників – за умови дотримання встановлених правил. Тому постачання енергетичних продуктів з України до ЄС і транзитні маршрути територією України можуть бути збережені лише за умови функціонування енергетичного сектору відповідно до принципів енергетичного законодавства ЄС. Отже, зволікання з імплементацією європейських правил або їх неадекватне впровадження найближчим часом – орієнтовно до 2015 р. – здатне призвести до остаточної самоізоляції України від європейського енергетичного ринку із серйозними негативними довгостроковими наслідками... *(Енергетичний сектор України в інтеграційних процесах // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 4–5. – С. 37–39).*